

Anna Chodorowska

Szkodnictwo leśne : zarys problemu

Studia Prawnoustrojowe nr 29, 43-58

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Chodorowska

Katedra Prawa Karnego Materialnego

Wydział Prawa i Administracji UWM

Szkodnictwo leśne – zarys problemu

W niniejszym artykule zajmę się wciąż aktualnym problemem szkodnictwa leśnego. Każdego roku w Polsce odnotowuje się ok. 60 tys. tego rodzaju czynów karalnych i ze względu na skalę zjawiska nie można przejść obok tego problemu obojętnie. Podejmę więc próbę jego przybliżenia poprzez zdefiniowanie szkodnictwa leśnego, rozbić go na cztery grupy rodzajowe oraz przedstawienie skali występowania.

Przyroda zawsze radziła sobie z przeciwnościami, eliminując w miarę potrzeby pewne ogniwa z łańcucha ewolucji. Analogiczny los może spotkać również człowiek, jeżeli zniszczy odwieczną równowagę i prawa natury¹. Szczególnie lasy narażone są na różne niebezpieczeństwa związane nie tylko z dalszym uprzemysłowieniem naszego kraju, ale także z niewłaściwą gospodarką leśną i szkodnictwem². Jak słusznie zauważa Roman Gesing, każda szkoda leśna jest w swej istocie okaleczeniem całego organizmu leśnego. Niewymierna wartość lasu i jego otwarty charakter każą ze szczególną wnikliwością i czujnością traktować problem szkód leśnych, te ostatnie bowiem są w skutkach o wiele groźniejsze niż podobne na pozór wykroczenia i przestępstwa dokonywane w innym, nieleśnym środowisku³.

Szkody powstałe w lasach mogą mieć pochodzenie biotyczne (związane z organizmami roślinnymi lub zwierzęcymi danego środowiska), abiotyczne (związane z czynnikami klimatycznymi, odnoszące się do materii nieożywionej lub pozbawionej życia) lub antropogeniczne (związane z działalnością człowieka). Największym zagrożeniem dla istnienia ekosystemów leśnych jest niewątpliwie destrukcyjna działalność człowieka⁴. Szkody w środowisku leśnym, będące wynikiem szkodliwego

¹ S. Pikulski, Z. Wnuk, *Prawo i ochrona środowiska w integracji z Unią Europejską*, Piórków Trybunałski 1998, s. 3.

² W. Radecki, *Ochrona lasów w prawie karnym*, „Palestra” 1978, nr 3, s. 19.

³ R. Gesing, *O właściwą ocenę szkodnictwa leśnego*, „Zagadnienia Karno-Administracyjne” 1964, nr 3–4, s. 12.

⁴ M. Duda, *Eksploracja archeologiczna obszarów leśnych*, [w:] W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalna eksploatacja obszarów leśnych*, Olsztyn 2013, s. 192.

fizycznego, rzadziej chemicznego oddziaływania na las i obiekty (przedmioty) z nim związane, określa się mianem szkodnictwa leśnego⁵. Obejmuje ono czyny zabronione o zróżnicowanej szkodliwości dla środowiska leśnego, które zawierają w sobie zarówno elementy materialne, określane wartością powodowanych strat, jak i elementy niematerialne, które trudno zmierzyć lub są mierzalne⁶. Większość tego typu czynów wynika z bezprawnego korzystania z lasów i pozyskiwania produktów leśnych oraz z naruszenia przepisów dotyczących ochrony lasów lub z tą ochroną związanych.

Cechą charakterystyczną czynów z zakresu szkodnictwa na etapie ich popełnienia i karania jest ich znacznie większa szkoda dla lasu jako ekosystemu niż uzyskana korzyść przez sprawcę, utrata przez zarządcę (właściciela) lasu spodziewanych korzyści (materialnych i niematerialnych) oraz konieczność zastosowania nawiązki (w niektórych przypadkach) w celu pełniejszego zrekompensowania poniesionych strat⁷.

Od wielu lat szkodnictwo leśne stanowi istotny problem dla zarządców (właścicieli) lasów, bowiem ogranicza i dezorganizuje prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej oraz spełnianie różnorodnych funkcji, w szczególności gospodarczych (polegających głównie na zdolności do odnawialnej produkcji biomasy, przede wszystkim drewna i użytków ubocznych), ochronnych (wyrażających się m.in. korzystnym wpływem lasów na kształtowanie klimatu globalnego i lokalnego, regulację obiegu wody w przyrodzie, przeciwdziałanie powodziom, lawinom i osuwiskom, ochronę gleb przed erozją i krajobrazu przed stepowaniem) oraz społecznych (rekreacyjnych, edukacyjnych, turystycznych)⁸. Przesłanką pełnienia funkcji społecznej jest swobodny dostęp do lasu, z tym że prawem do korzystania z lasu, zgodnie z treścią art. 26 ust. 1 ustawy z 28 września 2001 r. o lasach⁹, objęte są jedynie lasy stanowiące własność Skarbu Państwa. Możliwość ta nie dotyczy lasów należących do innych podmiotów. Zasada powszechnego udostępniania lasów Skarbu Państwa bywa jednak ograniczana ze względu na potrzebę ich ochrony¹⁰, a obecnie wpisuje się w ogół działań zmierzających do zachowania w niezmiennym lub optymalnym

⁵ I. Nowicka, *Szkodnictwo leśne – głos w dyskusji na temat ochrony lasów*, [w:] ibidem, s. 139.

⁶ T. Pasternak, *Zwalczanie przestępstw i wykroczeń leśnych. Wybrane procedury*, Warszawa 2014, s. 106; Z. Nowak, *Szkodnictwo leśne. Materiały pomocnicze dla uczestników szkoleń związanych z wdrażaniem ustawy o lasach*, Warszawa 1992, s. 5.

⁷ Z. Nowak, *Rodzaje szkodnictwa leśnego w Lasach Państwowych*, [w:] *Problematyka współczesnych zagadnień szkodnictwa leśnego*, „Postępy Techniki w Leśnictwie” 2006, z. 94, s. 15–16.

⁸ A. Mandziuk, K. Janeczko, *Turystyczne i rekreacyjne funkcje lasu w aspekcie marketingowym*, „Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej” 2009, z. 4 (23), s. 65. Szerzej na temat funkcji lasów zob.: *Lasy w Polsce 2013*, s. 16–21 [online] <http://eregion.wzp.pl/sites/default/files/lasy_w_polsce_2013.pdf> (dostęp: 25.06.2015); *Funkcje lasu*, [w:] *Encyklopedia leśna*, [online] <www.encyklopedialesna.pl/hasla/index/226> (dostęp: 15.06.2015).

⁹ Tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r., nr 12, poz. 59 z późn. zm.

¹⁰ M. Lis-Walewska, *Odpowiedzialność karna za naruszenie zakazu wstępu do lasu*, „Nauka w Służbie Policji” 2015, nr 2, s. 47.

stanie przyrody ożywionej i nieożywionej oraz krajobrazu¹¹, stanowiąc ważną część racjonalnej gospodarki leśnej.

Przyjmuje się, że lasem w ujęciu przyrodniczym jest jeden z odnawialnych zasobów przyrody powstający w wyniku procesu lasotwórczego jako kompleks, w którym roślinność, swoista dla danego regionu biogeograficznego i wyróżniająca się wybitnym ilościowym udziałem drzew rosnących zwarcie, świat zwierzęcy, klimat lokalny, stosunki wodne i gleba związane są wzajemnymi wpływami i współzależnościami¹². Z punktu widzenia przedmiotu ochrony stanowi on środowisko w rozumieniu ustawy z 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska¹³. W ujęciu prawnym, zgodnie z art. 3 ustawy o lasach, lasem są dwa rodzaje gruntów, tj. „grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami i krzewami oraz runem leśnym – lub przejściowo jej pozbawiony; przeznaczony do produkcji leśnej lub stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego albo wpisany do rejestru zabytków oraz grunt związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywane na parkingi leśne i urządzenia turystyczne”.

W Polsce lasy (z uwzględnieniem gruntów związanych z gospodarką leśną), zajmują 9,37 mln ha, co stanowi ok. 30% powierzchni kraju (stan na 31 grudnia 2012 r.) i sytuuje Polskę wśród państw o największej powierzchni lasów w Europie (po krajach skandynawskich, Francji, Niemczech i Ukrainie). W strukturze własnościowej dominują lasy znajdujące się we władaniu publicznym (81,2%), w tym 77,3% przypada na Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (dalej: PGL LP), a pozostałe to lasy w parkach narodowych (2,0%), lasy gminne (0,9%), lasy pozostające w zarządzie Agencji Nieruchomości Rolnych i inne lasy publiczne (1,0%). Powierzchnia lasów prywatnych obejmuje 1,7 mln ha (ok. 18,8%) i są to przede wszystkim lasy stanowiące własność osób fizycznych (17,7%), w niewielkim odsetku inne lasy prywatne. W strukturze siedliskowej lasów przeważają siedliska borowe, występujące na 51,2% powierzchni; siedliska lasowe zajmują 48,8%. W strukturze gatunkowej dominują gatunki iglaste (69,9%). Na terenie PGL LP znajduje się 1267 rezerwatów przyrody, obszary Natura 2000 (w tym 134 obszarów ptasich oraz 722 obszarów siedliskowych), 10 997 pomników przyrody, 9 027 użytków ekologicznych, 126 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych oraz 3 146 stref ochronnych wokół chronionych gatunków¹⁴.

¹¹ G. Kędzierska, *Kryminalistyczne aspekty pracy Straży Parku*, [w:] *Nielegalna eksploatacja...*, s. 102.

¹² *Mała encyklopedia leśna*, s. 257–258, cyt. za: M. Bojarski, W. Radecki (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 836.

¹³ Tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.

¹⁴ *Lasy w Polsce 2013*, [online] <http://eregion.wzp.pl/sites/default/files/lasy_w_polsce_2013.pdf> (dostęp: 25.06.2015).

Podstawowym aktem prawnym określającym zasady zachowania, ochrony i powiększania zasobów leśnych oraz zasady gospodarki leśnej w powiązaniu z innymi elementami środowiska i z gospodarką narodową jest wspomniana powyżej ustawa o lasach. Ustawa ta nie zawiera jednak przepisów karnych sankcjonujących czyny popełniane w dziedzinie szkodnictwa leśnego. Penalizacji takiej dokonano w szczególności w ustawie z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń¹⁵ (dalej: k.w.) oraz w ustawie z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny¹⁶ (dalej: k.k.).

Należy zaznaczyć, iż w organizacji gospodarczej Lasy Państwowe przyjęto cztery grupy rodzajowe szkodnictwa leśnego, a mianowicie: bezprawne korzystanie z lasu, kłusownictwo, kradzież albo zniszczenie mienia nadleśnictwa oraz kradzież drewna z lasu państwowego. Czyny należące do powyższych grup rodzajowych mogą stanowić wykroczenia lub przestępstwa w zależności od stopnia ich społecznej szkodliwości, wartości szkody grożącej lub faktycznie poniesionej przez zarządcę (właściciela) lasu oraz rodzaju kary i środka karnego określonego przez ustawodawcę.

Rodzaje szkodnictwa leśnego

Bezprawne korzystanie z lasu polega na popełnianiu różnych czynów zabronionych związanych z pobytem człowieka w lesie i na gruntach leśnych oraz na innych gruntach posiadacza lasu¹⁷. To grupa najbardziej charakterystyczna dla szkodnictwa leśnego, gdyż zalicza się do niej ok. 80 różnych wykroczeń i przestępstw określonych w przepisach prawa karnego i innych aktach prawnych.

Czyny takie obejmują w szczególności: szkodliwe pozyskiwanie produktów i surowców pochodzenia leśnego (lub naturalnego), w tym płodów runa leśnego; wyrządzanie różnych szkód w zagospodarowanych drzewostanach, na użytkach rolnych i wodach śródlądowych związanych z lasami oraz częściowo w terenowej infrastrukturze lasów (np. niszczenie urządzeń melioracyjnych), niszczenie różnych składników przyrody występujących w zasobach leśnych, w tym składników prawnie chronionych, nieprzestrzeganie przepisów z dziedziny ochrony przeciwpożarowej obszarów leśnych, oraz niewłaściwe zachowanie się na terenach leśnych w zakresie ładu, porządku i utrzymania czystości¹⁸.

Największą liczbę wykroczeń wchodzących w zakres bezprawnego korzystania z lasu, zgromadzono w rozdziale XIX k.w. „Szkodnictwo leśne, polne i ogrodowe”. Rozdział ten obejmuje szereg drobnych czynów, tj. wyrąb gałęzi, korzeni lub krzewów, niszczenie ich lub uszkodzanie (art. 148); paserstwo drobnych pożytków leśnych (art. 149); nielegalny wypas zwierząt gospodarskich (art. 151); nielegalne

¹⁵ Tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r., poz. 482.

¹⁶ Dz. U. z 1997 r., nr 88, poz. 553 z późn. zm.

¹⁷ Z. Nowak: *Szkodnictwo leśne. Przewodnik dla Służby Leśnej, w tym dla Straży Leśnej oraz dla innych przyrodniczych służb ochronnych*, Warszawa 2003, s. 10.

¹⁸ Z. Nowak, *Rodzaje szkodnictwa leśnego...*, s. 16.

zbieranie mchu, grzybów (art. 153); nielegalne wydobywanie kopalin (art. 154); niszczenie urządzeń melioracyjnych (art. 155); niszczenie zasiewów i upraw leśnych (art. 156); nieopuszczanie na żądanie osoby uprawnionej lasu (art. 157); pozaplanowa eksploatacja drzewa z lasu (art. 158); niezapobieganie szkodnikom (art. 159); zmiana przeznaczenia gruntu (art. 160); wjazd do lasu pojazdem silnikowym w miejscach niedozwolonych (art. 161); zaśmiecanie i zanieczyszczanie lasu (art. 162); niszczenie grzybów, łęgówisk (art. 163); niszczenie łęgówisk lub gniazd ptasich (art. 164); płoszenie lub zabijanie zwierząt (art. 165) oraz nieuzasadnione puszczanie psa luzem w terenie leśnym (art. 166). Należy zaznaczyć, iż przepisy rozdziału nie różnicują ochrony ze względu na formę własności, zapewniając tym samym ochronę wszystkim formom własności, a więc zarówno lasom państwowym, jak i niepaństwowym. Cechą wyróżniającą ten rodzaj szkodnictwa leśnego jest przewaga szkód niewymiernych (głównie przyrodniczych) nad stratami materialnymi.

Do grupy wykroczeń wchodzących w zakres bezprawnego korzystania z lasu należy również bardzo istotne wykroczenie zagrażające bezpieczeństwu pożarowemu terenów leśnych, obejmujące naruszanie przepisów o ochronie przeciwpożarowej, a szczególnie palenie ognisk, rozniecanie ognia w lesie lub w pobliżu lasu oraz wypalanie traw (art. 82 § 1 pkt 7 lit. a-g, pkt 9 k.w.). Zakres tego rodzaju szkodnictwa obejmuje także naruszenia zakazów, które potencjalnie mogą występować i występują w rezerwatach przyrody oraz w stosunku do pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego, znajdujących się na gruntach LP (art. 15 ust. 1, art. 45 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody), jak również w odniesieniu do terenów zieleni i zadrzewień (zarządzanych przez LP), a problematykę tę regulują odrębne przepisy wydane przez Radę Ministrów i Ministra Środowiska¹⁹.

Kłusownictwo to istotna grupa rodzajowa szkodnictwa leśnego, polegająca na pozyskiwaniu zwierzyny (zwierząt łownych) bądź usiłowaniu wejścia w jej posiadanie w sposób niebędący polowaniem albo z naruszeniem warunków dopuszczalności polowania nie tylko przez osobę nieposiadającą uprawnień do wykonywania polowania, ale również przez myśliwego polującego niezgodnie z przepisami prawa lub osobę nieprawnie zezwalającą na polowanie. Kwestie dotyczące kłusownictwa i szkodnictwa łowieckiego regulują głównie przepisy art. 51–53 ustawy z 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie²⁰, w pewnej części przepisy k.w. (art. 164, 165, 166), ustawy o lasach (art. 30 ust. 1 pkt 2, 12, 13) oraz przepisy ustawy o ochronie przyrody²¹ (art. 15 ust. 1 pkt 3 i 4, art. 17 ust. 1 pkt 2, art. 45 ust. 1 pkt 9, art. 54 pkt 1–17).

Katalog wykroczeń kłusownictwa łowieckiego ustawodawca zamieścił w art. 51 ustawy – Prawo łowieckie. Przepis ten przewiduje następujące wykroczenia: strzelanie do zwierzyny w odległości bardzo bliskiej od miejsca zgromadzeń publicznych

¹⁹ Ibidem, s. 17.

²⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2002 r., nr 42, poz. 372 ze zm.

²¹ Dz. U. z 2013 r., poz. 627.

(a więc mniejszej niż 500 m) lub zabudowań mieszkalnych (mniejszej niż 100 m); wybieranie jaj lub piskląt albo niszczenie ich lęgówisk, nor i jaj ptasich; przetrzymywanie zwierzyny bez odpowiedniego zezwolenia; niszczenie nor i lęgówisk zwierząt łownych; wybieranie soli z lizawek, wybieranie karmy, niszczenie urządzeń łowieckich; polowanie bez przynależności do Polskiego Związku Łowieckiego, bez zezwolenia na posiadanie broni myśliwskiej, bez upoważnienia dzierżawcy (zarządcy) na wykonywanie polowania i dokonania odstrzału zwierzyny łownej.

Zachowania traktowane jako przestępstwa kłusownictwa łowieckiego zostały spenalizowane w art. 52–53 ustawy – Prawo łowieckie. Zgodnie z treścią art. 52 przestępstwem łowieckim jest: gromadzenie, posiadanie, wytwarzanie, przechowanie lub wprowadzanie do obrotu narzędzi „kłusowniczych” (żelaza, sieci, samostrzałów itd.); wchodzenie w posiadanie bezprawnie pozyskanej tuszy lub trofeów zwierząt łownych; wprowadzenie do obrotu zwierzyny żywej lub mięsa zwierzyny ubitej bez wymaganej koncesji; hodowanie lub utrzymywanie bez zezwolenia chartów lub ich mieszańców; pozyskiwanie zwierzyny innego gatunku, innej płci lub w większej liczbie, niż przewiduje upoważnienie wydane przez dzierżawcę (zarządcę) obwodu łowieckiego. Jednakże grupę najpoważniejszych przestępstw w zakresie kłusownictwa łowieckiego przewiduje art. 53 ustawy łowieckiej. Zaliczamy do nich: polowanie w sposób lub metodami prowadzącymi do nadmiernego wyniszczenia zwierzyny (polowanie z chartami lub ich mieszańcami, w czasie ochronnym itd.), polowanie przez osoby nieposiadające uprawnień do polowania, a także wchodzenie w posiadanie zwierzyny sposobami i środkami budzącymi sprzeciw ze względów moralnych, np. za pomocą broni i amunicji innej niż myśliwska, środków i materiałów wybuchowych, trucizn, karmy o właściwościach odurzających, sztucznego światła, lepów, wnyków, żelaz, dołów, samostrzałów itd. Należy w tym miejscu zauważyć, iż ustawodawca w art. 55 posłużył się dwoma określeniami, tj. „polowanie” i „wejście w posiadanie”. Sformułowania te nie są ze sobą tożsame, bowiem pojęcie „polowania” jest terminem technicznym, nieobejmującym wejścia w posiadanie. Polowaniem w świetle art. 1 ust. 2 ustawy łowieckiej jest „tropienie, strzelanie z myśliwskiej broni palnej, łowienie sposobami dozwolonymi zwierzyny żywej, łowienie zwierzyny przy pomocy ptaków łowczych za zgodą ministra właściwego do spraw środowiska zmierzające do wejścia w jej posiadanie”. Należy zauważyć również, iż ustawodawca zastrzyżł ocenę przestępstwa w zakresie kłusownictwa, w porównaniu z poprzednią ustawą łowiecką, podnosząc górną granicę zagrożenia z 3 do 5 lat pozbawienia wolności. Ponadto w art. 54 przewidział możliwość zastosowania dodatkowego środka karnego w postaci przepadku broni, pojazdów, narzędzi i psów, przy użyciu których dokonane zostało przestępstwo, a także przepadek trofeów, tusz zwierzyny i ich części.

Kłusownictwo łowieckie należy równolegle rozpatrywać z kłusownictwem rybackim i wędkarskim, które obejmuje nie tylko nielegalny połów ryb (lub ryb i raków), ale również kłusownicze pozyskiwanie ssaków i ptaków żyjących w środowisku wodnym.

Najważniejsze czyny zabronione, posiadające cechy kłusownictwa wędkarskiego i rybackiego, określone zostały w ustawie z 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym²². Przepisy ustawy (obejmujące głównie dokonywanie połowu ryb bez uprawnień i upoważnienia lub sposobami niedozwolonymi, wykonywanie czynności szkodliwych dla ryb) określono w art. 27c ww. ustaw. Czyny zdefiniowane jako wykroczenia zawiera art. 27a i b. Obejmują one zachowania polegające m.in. na dokonywaniu amatorskiego połowu ryb bez odpowiednich dokumentów uprawniających do połowu lub bez upoważnienia do rybactwa w wodach tego uprawnionego albo z naruszeniem warunków tego zezwolenia, dokonywanie połowu ryb niezgodnie z obowiązującymi w tym względzie przepisami ochronnymi i porządkowymi, naruszenie zakazów ochronnych, np. w okresie ochronnym lub o wymiarach ochronnych, z użyciem sprzętu połowowego niezgodnego z przepisami tejże ustawy.

Jeżeli chodzi o środki karne, zarówno za wykroczenia (wędkarskie, łowieckie), jak i przestępstwa (łowieckie) ustawa przewiduje dodatkowo orzeczenie (w przypadku przestępstwa) lub możliwość orzeczenia (w przypadku wykroczenia) obowiązku naprawienia szkody na rzecz pokrzywdzonego i na jego wniosek lub na wiązkę na rzecz uprawnionego do rybactwa w wysokości od pięciokrotnej do dwudziestokrotnej wartości przywłaszczonych ryb, a także przepadek rybackich narzędzi połowowych i innych przedmiotów służących lub które miały służyć do popełnienia wykroczenia lub przestępstwa bądź przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z wykroczenia, jak również trwałe odebranie karty wędkarskiej albo karty łowiectwa podwodnego.

Kradzieże drzewa, ze względu na rozmiar czynów i wysokość strat ponoszonych przez Skarb Państwa, stanowią główną grupę rodzajową szkodnictwa leśnego, obejmującą wyrąb drzewa (tj. odłączenie drzewa od podłoża w znaczeniu odcięcia od korzeni albo wyrwania bądź wykopania z korzeniami) w celu przywłaszczenia oraz kradzież z lasu drzewa już wyrąbanego lub powalonego.

Wyrąb drzewa z lasu regulują zarówno przepisy k.k., jak i k.w. W przypadku przestępstw zastosowanie będzie miał przepis art. 290 k.k., natomiast w przypadku wykroczeń art. 120 k.w. W odniesieniu do sankcjonowania kradzieży drzewa z lasu ustawodawca posłużył się konstrukcją tzw. czynu przepołowionego, ustalając wartość graniczną szkody na 1/4 minimalnego wynagrodzenia (tj. w 2015 r. 437,50 zł). Sama zaś wartość drzewa ustalana jest na podstawie cen rynkowych obowiązujących w momencie powalenia lub wyrąbania drzewa. W przypadku wyrębu drzewa w innym miejscu niż na terenie lasu czyn ten nie stanowi przestępstwa z art. 290 k.k. lub wykroczenia kradzieży drzewa z lasu z art. 120 k.w., lecz zastosowanie będą miały przepisy art. 278 § 1 k.k. lub art. 119 § 1 k.w. penalizujące kradzież zwykłą.

²² Tekst jedn.: Dz.U. z 2015 r., poz. 652.

Podobna sytuacja będzie miała miejsce w przypadku przerobienia drzewa wyrąbanego lub powalonego na materiał budowlany lub inny materiał użytkowy. Drzewo otrzymuje wówczas inną postać (np. drewna) i ma inną wartość. Wyrąbane lub powalone drzewo, jeżeli przed kradzieżą zostało przerobione na materiał budowlany lub inny użytkowy, może stanowić przedmiot czynności wykonawczej w typie wykroczenia określonego w art. 119 § 1 k.w. albo w typie przestępstwa określonego w art. 278 § 1 lub 3 k.k.²³ W ramach tej grupy rodzajowej należy wskazać również inny czyn zabroniony jako wykroczenie lub przestępstwo, tj. paserstwo drewna kradzionego. Podstawowe elementy różnicujące wykroczenie paserstwa z art. 122 k.w. od występku paserstwa umyślnego z art. 291 k.k. i paserstwa nieumyślnego z 292 k.k. to pochodzenie drzewa oraz jego wartość. Jeżeli wartość drzewa nie przekracza 1/4 minimalnego wynagrodzenia, a drzewo pochodzi wyłącznie z kradzieży zwykłej lub z przywłaszczenia, należy przyjąć kwalifikację z art. 122 k.w. W wypadku gdy wartość drzewa przekracza tę granicę ułamkową lub gdy drzewo pochodzi z innego rodzajowo niż kradzież lub przywłaszczenie czynu zabronionego, odpowiednia do takiego czynu jest kwalifikacja z k.k.²⁴

Kradzież albo zniszczenie mienia także wchodzi z zakres szkodnictwa leśnego, ale dotyczy innego mienia niż drewno czy zwierzyzna. Kwalifikację prawną zawierają odpowiednio przepisy penalizujące wykroczenia: kradzieży lub przywłaszczenia (art. 119 k.w.), paserstwa (art. 122 k.w.) i zniszczenia cudzej rzeczy (art. 124 k.w.) oraz przestępstwa: kradzieży (art. 278 k.k.), zniszczenia i uszkodzenia rzeczy (art. 288 k.k.), paserstwa umyślnego (art. 291 k.k.) i paserstwa nieumyślnego (art. 292 k.k.). Wartością graniczną przy definiowaniu czynu jako przestępstwa czy wykroczenia, podobnie jak to ma miejsce przy paserstwie drzewa, jest wartość wyrażona ułamkowo i obecnie wynosi 1/4 minimalnego wynagrodzenia. Zarówno wykroczenie paserstwa, jak i przestępstwo paserstwa nie występują często w odniesieniu do mienia zaliczanego do powyższej grupy szkodnictwa leśnego, są to czyny zabronione charakterystyczne dla szkodnictwa leśnego obejmującego kradzież drewna z lasu państwowego.

Należy również zauważyć, iż przepisy obu ustaw traktują mienie ogólnie jako: „cudzą rzecz ruchomą”, „cudzą rzecz” i „rzecz”, co oznacza, że nie zawierają żadnej „specyfikacji przedmiotów” występujących w lasach. Nie zawierają w tym zakresie żadnej terminologii przyrodniczo-leśnej z wyjątkiem „drzewa” jako drewna, którego kradzież stanowi odrębną grupę rodzajową szkodnictwa leśnego²⁵.

²³ Wyrok SN z dnia 3 września 2009 r., sygn. akt V KK 171/09, OSNKW 2010, nr 2, poz. 16.

²⁴ Zob. wyrok SN z dnia 19 września 1978 r., sygn. akt III KR 136/78, OSNKW 1979, nr 4, poz. 43.

²⁵ Z. Nowak, *Rodzaje szkodnictwa leśnego...*, s. 15–16.

Rozmiar i dynamika szkodnictwa leśnego

Każdego roku PGL LP w wyniku ujawnionych przypadków szkodnictwa leśnego odnotowuje wielomilionowe straty. Jak wynika z danych²⁶, na obszarach leśnych zarządzanych przez PGL w latach 2008–2012 wysokość strat z tytułu szkodnictwa leśnego wyniosła łącznie 31 991,19 tys. zł przy 285 173 przypadkach szkodnictwa. W 2008 r. w Lasach Państwowych zanotowano 58 450 zarejestrowanych przypadków szkodnictwa, a ogólna wartość szkód wyniosła 5 263,70 tys. zł. W stosunku do roku poprzedniego w 2009 r. nastąpił spadek liczby przypadków szkodnictwa o 5,2% (do 55 429 przypadków) przy jednoczesnym zwiększeniu strat z tego tytułu o 13,7% (do 5 986, 58 zł). Natomiast w 2010 r. ogólna wartość szkód wyniosła 5 559,98 tys. zł przy 62 821 przypadkach szkodnictwa. Oznacza to wzrost w porównaniu z rokiem 2009 liczby odnotowanych przypadków szkodnictwa o 13,3%, a o 7,1% spadek strat Skarbu Państwa z tego tytułu. W 2011 r. odnotowano 52 336 przypadków, a szkody wyniosły 8 141,65 zł. Wartość szkód była wyższa aż o 46,4%, natomiast liczba zarejestrowanych przypadków niższa o 16,7% w stosunku do roku 2010. Z kolei w 2012 r. straty z tytułu szkodnictwa leśnego wyniosły 7 039,30 tys. zł przy 56 137 przypadkach szkodnictwa, co oznacza, że odnotowany został w stosunku do roku 2011 wzrost liczby przypadków szkodnictwa o 7,2% przy jednoczesnym zmniejszeniu strat z tego tytułu o 13,5%.

Rodzajem szkodnictwa leśnego generującym największe straty są kradzieże drewna. W 2008 r. ujawniono 6 893 przypadki kradzieży drewna w ilości 18 495,58 m³ i o łącznej wartości 2 864,2 tys. zł. W 2009 r. odnotowano 7 683 przypadki, w wyniku czego skradziono 22 238,66 m³ drewna o wartości 3 098,5 tys. zł. Oznacza to wzrost w porównaniu z rokiem 2008 liczby przypadków kradzieży o 11,5%, a strat z tego tytułu o 8,1%. W 2010 r. w Lasach Państwowych zgłoszono 7 422 przypadki kradzieży drewna w ilości 20 628,75 m³ o wartości 3 207,32 tys. zł. W stosunku do roku 2009 nastąpił zatem spadek liczby kradzieży o 3,4% przy jednoczesnym zwiększeniu strat z tego tytułu o 3,5%. W 2011 r. ujawniono 8 870 tego typu przypadków, a skradziono drewno o miąższości 26 939,40 m³ i łącznej wartości 5 323,2 tys. zł. Wartość szkód i liczba zarejestrowanych kradzieży była znacznie wyższa w stosunku do roku 2010 i wynosiła odpowiednio 65,9% i 19,5%. Natomiast w 2012 r. liczba zarejestrowanych przypadków kradzieży oraz strat poniesionych z tego tytułu istotnie spadła w stosunku do roku poprzedniego, bowiem w 2012 r. ujawniono 6 451 przypadków kradzieży drewna (spadek o 27,3%) w ilości 19 715,60 m³ i łącznej wartości 3 906,65 tys. zł. (spadek o 26,6%). Należy także zauważyć, iż liczba przypadków kradzieży drewna w 2012 r. jest najniższa od co najmniej 21 lat. Do takiego spadku, który zanotowano na terenach PGL LP, przyczyniło się coraz powszechniejsze stosowanie monitoringu wizyjnego oraz zastosowa-

²⁶ Dane PGL LP, [w:] T. Pasternak, *Raport. Zwalczanie szkodnictwa leśnego w 2010 r.*, Warszawa 2011; idem, *Raport. Zwalczanie szkodnictwa leśnego w 2012 r.*, Warszawa 2013.

nie techniki kryminalistycznej w postaci analizy DNA drewna w postępowaniu dowodowym prowadzonych spraw.

Pozostałe straty w ramach szkodnictwa leśnego wygenerowało kłusownictwo, kradzież lub zniszczenie mienia oraz bezprawne korzystanie z lasu.

Na terenach leśnych będących w zarządzie Lasów Państwowych w 2008 r. zanotowano 369 przypadków kłusownictwa. W 2009 r. liczba ta spadła o 7,3% – do 342 przypadków. Tendencja spadkowa utrzymała się także w kolejnym roku, bowiem w 2010 r. zanotowano 293 przypadki i w stosunku do 2009 r. był to spadek o 14,3%. W latach 2011–2012 zaobserwowano zaś tendencję wzrostową. W roku 2011 liczba ta w stosunku do 2010 r. wzrosła o 8,9% (319 tego typu przestępstw), zaś w 2012 r. zanotowano 331 przypadków kłusownictwa, co oznacza wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 3,8%. Szkody z tytułu kłusownictwa w 2008 r. wyniosły 1 074,9 tys. zł. Wysokość strat powstałych w wyniku kłusownictwa w 2009 r. wzrosła o 33,8% i była to kwota 1 438,01 tys. zł. W 2010 r. spadła w porównaniu z rokiem poprzednim o 14,9% – do 1 224,09 zł. W 2011 r. wartość szkód wyniosła 1 259,4 tys. zł, co oznacza, że odnotowany został w stosunku do roku 2010 wzrost strat z tytułu kłusownictwa o 2,9%. Szkody w wyniku kłusownictwa w 2012 r. w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosły o 11,07%, a mianowicie z 1 259,4 tys. zł do 1 398,9 tys. zł.

Z danych Polskiego Związku Łowieckiego wynika, że w 2011 r. w obwodach łowieckich skłusowano ogółem 7 723 sztuk zwierzyny grubej. W 2010 r. było to 8 340 sztuk, a w 2009 r. aż 10 622 sztuk zwierząt łownych²⁷. Do najczęściej pozyskiwanych bezprawnie gatunków zwierzyny należą: samy, jelenie, dziki, łosie, lisy, danielę, zające oraz ryby.

W grupie obejmującej kradzież albo zniszczenie mienia nadleśnictwa w 2008 r. odnotowały 1 358 przypadków, a wartość spowodowanych szkód z tego tytułu to 1 085,0 tys. zł. W stosunku do roku poprzedniego w 2009 r. nastąpił spadek tego typu zdarzeń o 6,8% do 1 266 przy jednoczesnym wzroście strat o 4,5% do 1 133,5 tys. zł. W 2010 r. odnotowano dalszy spadek o 10,8% liczby tych zdarzeń, czemu towarzyszył spadek o 25,6% strat z tego tytułu w mieniu Skarbu Państwa. Ujawniono wówczas 1 129 przypadków kradzieży lub zniszczenia mienia o wartości 843,75 tys. zł. W 2011 r. wartość spowodowanych szkód wynosiła 1 065,2 tys. zł przy 1 338 ujawnionych przypadkach, co oznacza wzrost liczby zdarzeń o 18,5% i oraz strat z tego tytułu o 26,2% w stosunku do roku poprzedniego. W 2012 r. odnotowano 1 337 przypadków, a szkody wyniosły 1 335,6 zł. Wartość szkód była wyższa o 25,3%, natomiast liczba zarejestrowanych przypadków pozostawała właściwie na niezmiennym poziomie w stosunku do roku 2010 (spadek o 1 przypadek).

²⁷ Zob. T. Pasternak, *Dziczyzna na polskim stole – czy wiemy, skąd pochodzi?*, [w:] W. Pływachowski, R. Płocki (red.), *Nielegalne rynki żywności. Skala zjawiska i możliwości przeciwdziałania*, Szczytno 2013, s. 76.

W ramach tej grupy rodzajowej szkodnictwa leśnego przedmiotem kradzieży najczęściej są: sadzonki drzew leśnych ze szkótek, upraw i dołów w lesie, nasiona, nawozy sztuczne, środki ochrony roślin, a także elementy ogrodzenia (siatki grodzieniowe, bramy), maszyny, sprzęt i narzędzia leśne, paliwa, różnego rodzaju elementy metalowe urządzeń. Przedmiotem zniszczenia lub uszkodzenia przede wszystkim są: schrony przyrzębowe, paśniki, ambony, obiekty i urządzenia zagospodarowania łowieckiego, urządzenia melioracyjne lub rybackie, linie energetyczne, tablice informacyjne i znaki ostrzegawcze, a w rejonach o dużym nasileniu ruchu turystycznego – elementy i urządzenia zagospodarowania turystycznego (ławki, stoły, kosze na śmieci).

Tabela 1

**Przypadki szkodnictwa leśnego zarejestrowane na obszarach leśnych
zarządzanych przez PGL LP w latach 2008–2012**

Grupy rodzajowe szkodnictwa leśnego	Rok				
	2008	2009	2010	2011	2012
Bezprawne korzystanie z lasu	49 830	46 138	53 988	41 809	48 018
Kłusownictwo	369	342	293	319	331
Kradzież lub zniszczenie mienia	1 358	1 266	1 129	1 338	1 337
Kradzież drewna	6 893	7 683	7 422	8 870	6 451
Razem	58 450	55 429	62 821	52 336	56 137

Źródło: T. Pasternak, *Raport. Zwalczanie szkodnictwa leśnego w 2010 r.*, Warszawa 2011; idem, *Raport. Zwalczanie szkodnictwa leśnego w 2012 r.*, Warszawa 2013.

W grupie obejmującej bezprawne korzystanie z lasu w 2008 r. zarejestrowano odpowiednio 49 830 przypadków szkodnictwa, a szkody wyniosły 239,55 tys. zł. W 2009 r. zgłoszono 46 138 przypadków, a szkody wyniosły 316,58 zł. Wartość szkód była wyższa o 32,1%, natomiast liczba zarejestrowanych przypadków niższa o 7,4% w stosunku do roku 2008. W 2010 r. odnotowano 53 988 przypadków szkodnictwa, a straty Skarbu Państwa z tego tytułu wyniosły 284,80 tys. zł. Oznacza to wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim liczby odnotowanych przypadków szkodnictwa o 17,0%, a o 10,0% spadek strat z tego tytułu. W 2011 r. w wyniku bezprawnego korzystania z lasu zarejestrowano 41 809 zdarzeń. Straty wyniosły 493,85 tys. zł. Wartość strat była wyższa aż o 73,4%, natomiast liczba zarejestrowanych przypadków niższa o 22,5% w stosunku do roku 2010. Z kolei w 2012 r. wysokość szkód wyniosła 398,13 tys. zł przy 48 018 ujawnionych przypadkach szkodnictwa, co oznacza, że zarejestrowano wzrost liczby przypadków o 14,8% i spadek strat z tego tytułu o 19,4% w stosunku do 2011 r. W tej grupie rodzajowej najczęściej popełnianymi wykroczeniami są: wjazdy do lasu pojazdami silnikowym w miejscach niedozwolonych, jak również pozostawianie tych pojazdów w miejscu do tego nieprzeznaczonym (i nieoznakowanym), zaśmiecanie i zanieczyszczanie terenów leśnych, a więc wywóz śmieci, odpadów i nieczystości płynnych oraz zużytych samochodów, naruszanie przepisów o ochronie przeciwpożarowej, głównie palenie

ognisk, rozniecanie ognia w lesie lub w pobliżu lasu oraz wypalanie traw, biwakowanie poza miejscami wyznaczonymi przez zarządcę lasu i bez jego zgody, nielegalne pozyskiwanie gałęzi stroszowych (głównie jodłowych i świerkowych), choinek, chruštu miotlarskiego (z brzozy), a także niszczenie runa leśnego i puszczanie psów luzem.

Liczbę zarejestrowanych przypadków szkodnictwa leśnego obrazuje tabela 1.

Rola Straży Leśnej jako organu powołanego do zwalczania szkodnictwa leśnego

Na podstawie art. 45 ust. 1 ustawy o lasach została utworzona Służba Leśna, w skład której wchodzi pracownicy zajmujący się zarządzaniem obszarami leśnymi należącymi do PGL LP²⁸. Podstawowym zadaniem Służby Leśnej jest prowadzenie gospodarki leśnej w lasach Skarbu Państwa, ochrona tych lasów, zwalczanie przestępstw i wykroczeń dotyczących szkodnictwa leśnego i ochrony przyrody oraz wykonywanie innych zadań w zakresie ochrony mienia, a także sprawowanie nadzoru w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa w razie jego powierzenia²⁹. Służba Leśna wykonuje określone przez ustawę zadania w ramach struktury organizacyjnej PGL LP. Pracownicy PGL LP zobowiązani są do reagowania na wszelkie przejawy szkodnictwa leśnego poprzez ich ujawnianie, zgłaszanie i ściganie, czyniąc to zgodnie z posiadanymi uprawnieniami i możliwościami.

W ramach Służby Leśnej powołana została Straż Leśna, którą kieruje Główny Inspektor Straży Leśnej. Zwalczania przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego oraz wykonywanie innych zadań w zakresie ochrony mienia zostało powierzono strażnikom leśnym wchodzącym w skład Służby Leśnej. Na dzień 31 grudnia 2012 r. stan osobowy posterunków Straży Leśnej wyniósł 952 strażników leśnych.

Uprawnienia strażników leśnych można podzielić na cztery grupy. Po pierwsze, są oni uprawnieni do czynności zmierzających do ujawnienia sprawców przestępstw i wykroczeń, zatrzymania ich, odebrania przedmiotów i narzędzi oraz zabezpieczenia dowodów. Po drugie, mają prawo do kontrolowania. Trzecia grupa uprawnień zapewnia realność wykonywania zadań, zaś czwarta uprawnień procesowych w sprawach o przestępstwa lub wykroczenia³⁰.

²⁸ PGL LP zostało powołane do wykonywania szeregu zadań związanych z gospodarką leśną, w szczególności do reprezentowania Skarbu Państwa w zakresie zarządu nad lasami stanowiącymi jego własność. W ramach PGL LP funkcjonują dwie instytucje, które są ze sobą ściśle powiązane, tj. Służba Leśna oraz Straż Leśna. Regulacja prawna dotycząca obu tych instytucji została zawarta w rozdziale 7 ustawy o lasach.

²⁹ T. Pasternak, *Zwalczanie przestępstw...*, s. 15. Szczegółowe zadania w zakresie ochrony lasu przed szkodnictwem zostały określone w Instrukcji ochrony lasów przed szkodnictwem leśnym, stanowiącej załącznik do zarządzenia nr 52 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 września 2004 r. w sprawie ochrony lasów przed szkodnictwem (Znak: GO-2505-12/04, niepubl.).

³⁰ W. Radecki, *Polskie prawo leśne. Cz. IX. Ściganie przestępstw i wykroczeń leśnych*, „Problemy Ekologii” 2007, nr 11.s. 75

W ramach pierwszej grupy strażnicy leśni na obszarach leśnych mają przede wszystkim prawo do wylegitymowania osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenie, jak również świadków tych czynów. Przedmiotowe uprawnienie ma istotne znaczenie w przypadku konieczności wszczęcia postępowania w sytuacji potwierdzenia się popełnienia przestępstwa lub wykroczenia leśnego³¹. Do czynności legitymowania stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji³². Na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 1 teże ustawy w odniesieniu do procedury legitymowania mają zastosowanie przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów³³. Należy w tym miejscu zauważyć, iż umyślne wprowadzenie w błąd strażnika leśnego lub pracownika Służby Leśnej posiadającego uprawnienia strażnika leśnego jest naruszeniem dyspozycji określonej w § 1 art. 65 k.w., natomiast odmowa udzielenia danych osobowych lub przedstawienia dokumentów, jeżeli legitymowany posiada go przy sobie, jest wykroczeniem z art. 65 § 2 k.w.

Warto także wskazać, iż na podstawie art. 129c ustawy z 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym³⁴ strażnikom leśnym przyznano również uprawnienie do kontrolowania kierowców na obszarze leśnym. W ramach wykonywania kontroli strażnicy leśni są upoważnieni do zatrzymania kierującego pojazdem, który nie stosuje się do obowiązujących na terenach lasów przepisów i znaków drogowych dotyczących zakazu wjazdu, zatrzymywania się lub postoju, legitymowania uczestnika ruchu drogowego, a także wydawania poleceń co do sposobu zachowania się na drodze. Przy czym, dokonując legitymowania uczestnika ruchu drogowego, strażnicy leśni zobowiązani są do przestrzegania zasad określonych w rozporządzeniu MSWiA w sprawie kontroli ruchu drogowego³⁵.

Innym uprawnieniem jest prawo przeszukiwania pomieszczeń i innych miejsc w przypadkach uzasadnionego podejrzenia o popełnienie przestępstwa oraz ujęcia na gorącym uczynku sprawcy przestępstwa lub wykroczenia albo w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa oraz jego doprowadzenia do Policji, a także odbierania za pokwitowaniem przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego oraz narzędzi i środków służących do ich popełnienia. Upoważnienie to związane jest z uprawnieniami podmiotowymi i dotyczy m.in. bezprawnie pozyskanego drewna, tuszy zwierzyny, trofeów łowieckich, a także narzędzi środków służących do ich popełnienia, np. siekiery, piły, urządzeń „kłusowniczych”, a także broni palnej³⁶.

W ramach drugiej grupy uprawnień strażnikom leśnym przysługuje prawo zatrzymywania i dokonywania kontroli środków transportu na obszarach leśnych oraz

³¹ M. Werkowski, P. Sitek, *Prawne i kryminologiczne aspekty szkodnictwa leśnego*, Józefów 2007, s. 28.

³² Dz.U. z 2011 r., nr 287, poz. 1687 z późn. zm.

³³ Dz.U. z 2005 r., nr 141, poz. 1186.

³⁴ Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (tekst jedn.: Dz.U. z 2012 r., poz. 1137).

w ich bezpośrednim sąsiedztwie w celu sprawdzenia ładunku oraz przeglądania zawartości bagaży w przypadku zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu karalnego, tudzież dokonywania kontroli podmiotów gospodarczych zajmujących się obrotem i przetwarzaniem drewna i innych produktów leśnych w celu sprawdzania legalności pochodzenia surowców drzewnych i innych produktów leśnych³⁷.

W ramach trzeciej grupy uprawnień strażnikom leśnym przysługuje prawo użycia lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej³⁸. Stosowanie środków przymusu obejmuje użycie siły fizycznej poprzez możliwość stosowania technik transportowych, obrony, ataku oraz obezwładniania, kajdanek, pałki służbowej, psa służbowego, chemicznych środków obezwładniających w postaci ręcznych miotaczy substancji obezwładniających oraz przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej. Celem zastosowania takich środków może być podporządkowanie się osoby wydanym poleceniem; odparcie bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność strażnika leśnego lub innej osoby; przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu; przeciwdziałanie niszczeniu mienia; ujęcie osoby, udaremnienie jej ucieczki oraz przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym do autoagresji. Strażnicy leśni są upoważnieni do noszenia broni palnej długiej i krótkiej na podstawie art. 47 ust. 2 pkt 9 ustawy o lasach. Użycie broni palnej może nastąpić tylko wówczas, kiedy użyte środki przymusu bezpośredniego okazałyby się niedość skuteczne i w przypadkach ściśle określonych w ustawie (art. 47 ust. 4 ustawy o lasach).

W ramach czwartej grupy uprawnień, tj. uprawnień procesowych³⁹, strażnicy leśni mają prawo, a jednocześnie obowiązek:

1. Prowadzenia dochodzeń oraz wnoszenia i popierania aktów oskarżenia w postępowaniu uproszczonym, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, w trybie i na zasadach określonych w kodeksie postępowania karnego⁴⁰. Upoważnienie obejmuje również żądanie kontroli zasadności orzeczenia sądu pierwszej instancji⁴¹. Katalog przestępstw, których przedmiotem jest drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, a w przedmiocie których strażnicy leśni mogą wszcząć i pro-

³⁵ Rozporządzenie MSWiA z dnia 18 lipca 2008 r. w sprawie kontroli ruchu drogowego (Dz.U. nr 132, poz. 841 z późn. zm.).

³⁶ T. Pasternak, *Rola Straży Leśnej w zwalczaniu przestępstw i wykroczeń*, [w:] *Nielegalna eksploatacja...*, s. 121.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. poz. 628).

³⁹ Szerzej na temat uprawnień procesowych strażników leśnych w postępowaniu karnym w sprawach o przestępstwa oraz uprawnień procesowych w sprawach o wykroczenia zob.: T. Pasternak, *Zwalczanie przestępstw...*, s. 69–80; M. Werkowski, P. Sitek, *Prawne i kryminologiczne...*, s. 21–92.

⁴⁰ Dz.U. z 1997 r., nr 89, poz. 555 z późn. zm.

⁴¹ Postanowienie SN z 21 maja 1999 r., sygn. akt V KKN 85/99, OSNKW 1999, nr 9–10, poz. 64.

wadzić dochodzenie oraz popierać akt oskarżenia, jest ograniczony do kradzieży (art. 278 § 1 k.k.), wyrębu drzewa w lesie w celu przywłaszczenia (art. 290 § 1 k.k.), zniszczenia lub uszkodzenia mienia (art. 288 § 1 k.k.), paserstwa umyślnego (art. 291 § 1 k.k.) oraz paserstwa nieumyślnego (art. 292 k.k.).

2. Prowadzenia postępowania w sprawach o wykroczenia oraz udziału w rozprawach przed sądem rejonowym w charakterze oskarżyciela publicznego i wnoszenia środków zaskarżania do sądów rejonowych od rozstrzygnięć sądu rejonowego w sprawach zwalczania wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego. W tym zakresie strażnicy leśni w postępowaniu w sprawach o wykroczenie są uprawnieni również do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego. Podstawą uprawnień mandatowych jest art. 47 ust. 2 pkt 2 ustawy o lasach, według którego strażnicy leśni przy wykonywaniu zadań związanych ze zwalczaniem wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego i ochrony przyrody mają prawo do nakładania oraz pobierania grzywien, w drodze mandatu karnego, w sprawach i w zakresie określonych odrębnymi przepisami⁴². Zakres uprawnień przysługujących strażnikom leśnym oraz pracownikom Służby Leśnej, którym przysługują uprawnienia strażnika leśnego w tym zakresie, można podzielić na trzy grupy. Pierwsza obejmuje wykroczenia stypizowane w k.w. (art. 81, art. 82 § 1 pkt 7 i 9 oraz § 2, art. 148 § 1 i art. 149, art. 152 § 1, art. 153 § 1, art. 154 § 1 i 2, art. 155 § 1 i art. 156 § 1, art. 159, art. 161, art. 162 § 1 i 2 oraz art. 163–166), druga wykroczenia występujące w ustawie o ochronie przyrody (art. 131 pkt 6,7 i 12), trzecia zaś wykroczenia zawarte w art. 51 ust. 1 ustawy łowieckiej. W zakresie postępowania mandatowego Straż Leśna w 2012 r. nałożyła 11 963 grzywiny w drodze mandatu karnego na kwotę 1 278,52 tys. zł⁴³, co oznacza spadek w stosunku do roku 2010 r. liczby mandatów o 10,3%, bowiem w 2010 r. nałożono 13 333 grzywiny na kwotę 1 283,94 tys. zł⁴⁴.

Ponadto strażnikom leśnym podczas wykonywania obowiązków służbowych na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa zarządzanych przez Lasy Państwowe przysługują dodatkowo uprawnienia Państwowej Straży Łowieckiej w zakresie zwalczania kłusownictwa oraz Państwowej Straży Rybackiej w zakresie kontroli legalności dokonywania połowu.

Uprawnienia przypisane strażnikom leśnym w zakresie zwalczania szkodnictwa leśnego przysługują także nadleśniczemu, zastępcy nadleśniczego oraz inżynierowi nadzoru, leśniczemu i podleśniczemu. Osoby te nie mają jednak uprawnień do noszenia broni, stosowania środków przymusu i używania broni palnej.

Reasumując, należy zauważyć, iż szkodnictwo leśne w Polsce było, jest i będzie występować. Zmianie ulega właściwie tylko profil popełnianych szkód. Każdego roku w wyniku szkód leśnych PGL LP odnotowuje nie tylko wielomilionowe straty

⁴² Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 września 2002 r. w sprawie zakresu wykroczeń, za które uprawnieni pracownicy Lasów Państwowych, pracownicy parków narodowych oraz strażnicy łowieccy są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego (Dz.U. nr 174, poz. 1432).

⁴³ T. Pasternak, *Raport. Zwalczanie [...] w 2012 r.*, s. 26.

⁴⁴ T. Pasternak, *Raport. Zwalczanie [...] w 2010 r.*, s. 23.

w wymiarze finansowym, ale również ogromne straty w wymiarze rzeczowym. Ważne jest więc prowadzenie działań w celu skutecznego wykrywania, zwalczania i zapobiegania popełnianiu przestępstw i wykroczeń na obszarze leśnym. Główną rolę w tym obszarze powierzono Straży Leśnej, której szerokie uprawnienia pozwalają na wykonywanie postawionych przed nią zadań w sposób właściwy i skuteczny. W celu zmniejszenia liczby notowanych przypadków szkodnictwa leśnego istotne jest współdziałanie z innymi organami i instytucjami powołanymi do ich zwalczania. Ważny jest także wzrost świadomości społecznej i wykształcenie postrzegania lasu jako dobra wspólnego, służącego do wypoczynku, relaksu i edukacji, z którego korzystać nie można w sposób samowolny i swobodny.

Summary

Forest's sabotage – an outline of the problem

Key words: protection of the forest, forest sabotage, forest petty offences, environment, Forest Guard.

The forest sabotage is a phenomenon that has been existing in Poland for ages. Only a profile of committed damages is changing. Every year as a result of the forest damage, the National Forest Holding "State Forests" notes down gigantic losses in the factual and financial dimension. Conducting effective actions that combat forest sabotage is very important from this point of view. Forest Guard realises the forest's protection against crimes and petty offences in the field of forest sabotage and the conservation of nature in the institutional dimension. The following publication refers to the problem of the forest sabotage. It defines the concept of forest in the natural and legal view, as well as characterises forests in Poland. It makes an attempt to define the forest sabotage and describes the genre groups of this phenomenon. It also introduces the statistics of the forest sabotage, including unlawful using of the forest, wood's theft, poaching and destroying of the possessions. Every year 60.000 punishable offences of that kind are recorded in Poland. Moreover, the following publication shows the Forest Guard entitlements in combating and preventing the forest sabotage.